

OBČANSKÉ PRÁVO

OBEČNÉ PRÁVNÍ PRINCIPY
A
ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 2.2 (2014)

© Ivo Telec, 2005

2

Ius est ars boni et aequi

Publius Iuventilius Celsus, D. 1, 1, 1 pr.
kol. 70 – kol. 140 po Kr.

3

TEMATICKÝ PŘEHLED

1. účel a soustava
2. právní normy: právní principy a právní pravidla
2. životní princip a postoj
3. obecné právní principy
4. zásady soukromého práva
5. zvláštní zásady soukromého práva
6. zásady soukromoprávních institucí

4

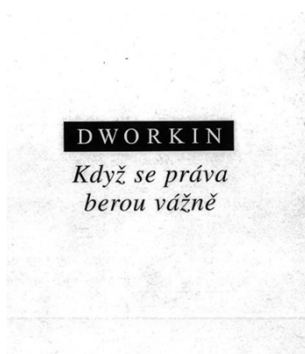
1. ČÁST

PRÁVNÍ PRINCIPY
A
PRÁVNÍ PRAVIDLA

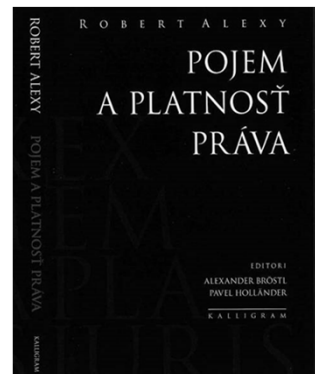
5

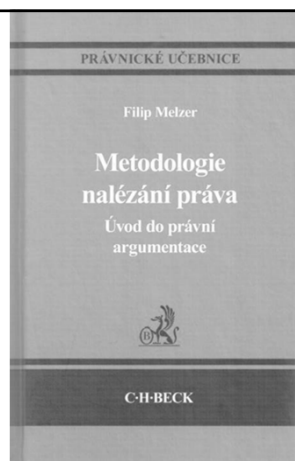
6

7

8

9

?

právní jistota (jistota nabytého práva)

poctivost a důvěra

Každé právní dobro lze vyjádřit právním principem

10

VÝMĚR PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Normativní právní věty** v zejm. literární podobě vyjadřující:
 1. **abstraktní příkazy** (= právní normy)
 - k optimalizaci chování (*Optimierungsgebote*)
 - bez konkrétní skutkové podstaty
 2. **hodnotové a funkční základy** právně normativní soustavy (právního řádu), způsobilé poměřování (vážení)

11

= mětí dobrého, má **býti právní dobro** (hodnota),
např. má být jistota nabytého vlastnického práva (dobro)
či dobrá víra (nezaviněná nevědomost)
má být chráněna (dobro)

12

- **Účeloslovně-hodnotová argumentace** právními principy při:
 1. tvorbě práva
 2. výkladu práva
 3. dotváření práva podobností (analogií) či účeloslovným zúžením (teleologickou redukcí)

13

ZDROJE

1. **objektivní idea** (smysl, význam) **práva**
2. **právní řád** (pozitivní právo), volný projev zákonodárce, následek politického rozhodnutí
např. princip právně rovného zacházení v antidiskriminač. zák. č. 189/09 Sb.

14

- **Druhy:**
 1. **psané** §§§
např. rovné zacházení, dobrá správa
 2. **nepsané**, vyvozené (indukované) z:
 - a. právních pravidel (ze součásti právního řádu)
 - b. ideje práva mimo právní řád, mimo zákonodárnou politiku a mimo politickou vůli zákonodárce

15

ÚČEL PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. **bezprostředně právně normativní** s cílem přímo právně upravit lidské chování
2. **aplikační** vč. právní argumentace
3. **zákonodárně** politický a technický
4. **výkladový**

16

JUDIKATURA

*Mezi obecně uznávané právní principy patří v oblasti
práva ústavního pravidla počítání času, jak jsou
v evropském právním myšlení srozumitelně a
smysluplně
vymezena od dob římských.*

*Nál. ÚS, Pl. ÚS 33/97 z 17. 12. 97 ve věci zrušení
ustanovení zák. na ochranu zvířat proti týrání.*

17

SOUSTAVA PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. obecné právní principy
přirozené zásady právní
2. **obecně uznané** zásady spravedlnosti a práva soukromého nebo veřejného
3. **zvláštní** zásady práva soukromého
4. **zvláštní** zásady práva veřejného
5. zásady právních **zařízení** (právních institucí)

18

CO JIM PŘEDCHÁZÍ?

?

19

ŽIVOTNÍ PRINCIP

- **Princip vzájemného podporování**
(*Prinzip der Stützender Hilfe*)
- **Přirozenost lásky** = kladné nastavení světa
 - ✗ rušení zneužitím svobodné vůle

20

ŽIVOTNÍ POSTOJ

- **Přirozený postoj ke spravedlnosti**
 - ✓ každodenní zkušenost, zejm. prožitím
 - ✓ samozřejmé, bezděčné, vnímání významu věcí a přesvědčení o něm; „dětsky nevinný“ postoj
- **Právně teoretický postoj**
 - ✓ cílem **porozumět**, čím věci jsou (zatřídít je)
 - ✓ **zproblematizování** přirozeně známého světa
 - ✓ **vyvolání právního problému**
 - ✓ **rozumové zpochybnění** přirozeného postoje

21

SPOLEČENSKÉ ŘÁDY

- **Náboženský**; např. náboženské symboly
- **Morální**; srv. morální závazky a morální nároky, veřejnou morálku právnických povolání
- **Právní**; srv. právní principy a právní pravidla
- **Hospodářský**; viz zásady hospodářské soutěže
- **Vědecký**; srv. vědecké zvyklosti
- **Politický**; např. politické symboly nebo politická odpovědnost za politický delikt

22

PŘÍKAZY PRÁVA

Praecepta iuris sunt haec:

*Honeste vivere,
alterum non laedere,
suum cuique tribuere.*

Domitius Ulpianus, D 1, 1, 10, 1
(170 – 228 po Kr.)

23

PŘEDPOROZUMĚNÍ

*... každý dobře ví, že smlouvy se mají plnit,
dluhy platit, nikoho neuvádět v omyl,
nepomlouvat ani neokrádat ...*

- **Právní řád jen formalizuje všeobecně známé rady**, jak žít bez újmy vlastní nebo bližnímu
 - ✗ státně pozitivistická **závislost na předpisu** na všechno (**nadužívání** rozumu) ☹
nebo na pouhém textu předpisu (**nepoužívání** rozumu) ☹

24

OBECNÉ PRÁVNÍ PRINCIPY

- **Osvědčené principy právního státu**
= právní principy
preamb. Ú
- **Argumentační důsledky logické**
nebo **právně rétorické** pro celý právní
řád

25

HLEDÁNÍ VÝCHODISKA

strictum ius ×
aequitas

summum ius, summa iniuria

26

VÝCHODISKA

1. **Povaha věci a míra všech věcí**
(*Natur der Sache*)
2. **Přirozený smysl práva,**
podstata a smysl lidských práv
(*naturalis ratio*)
3. **Spravedlnost**
(*aequitas*)
4. **Logika věci**

27

UZNÁNÍ

- obecné zásady práva, uznané civilizovanými národy
čl. 38/1 Statutu Mezinárodního soudního dvora v Haagu, 1945
(č. 30/47 Sb.)
- obecné zásady mezinárodního práva
čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv
a základních svobod, 1950 (č. 209/92 Sb.)
- zásady spravedlnosti (ekvita)
§ 25/3 z. č. 216/94 Sb., o rozhod. říz. a o výkonu rozhod. nálezů

28

POVAHA A CÍL PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Axiomatická povaha hodnot**
apriorní dobra, všeobecně osvědčené a uznávané,
které **netřeba dokazovat (axiomy)**,
jimiž se právní řád právního státu nechává ovládat
(**vláda práva**); úhelné kameny práva
- **Cíl**
trvalé udržování **obecného právního dobra** (i míru)
mezi lidmi a vůči přírodě (míruplnost)
- **Vnitřní jednota, soudržnost a účelnost práva**

29

PRÁVNÍ PRINCIP A POLITIKA

- **Právní princip**
„*nikdo nesmí mít prospěch ze svého
protiprávního jednání*“
- **Politika v právních pravidlech**
„*přímé daně se mají snížit, nepřímé
zvýšit*“ ➤ zákonný příkaz (právní pravidlo)

30

POLITIKA A PRÁVO

- **Vláda lidu**
- **Svrchovanost lidu**
- relativní skupinové,**
např. stranické,
zájmy, předsudky
soutěž o veřejnou moc
(politický boj)
- **Vláda práva**
- **Právní stát**
 - a. demokratický
 - b. jiný
- objektivní zájem**
spravedlnosti
služba spravedlnosti

31

PŘEHLED PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Právní ctnosti (právní hodnoty)**
 1. spravedlnost
 2. úcta a uznání zdroje přirozených práv (Vyšší moci)
 3. nezadatelnost (neodejmutelnost, nepominutelnost) přirozených práv
 4. svoboda vůle
 5. osobní odpovědnost, srv. odpovědné (náležité) chování
 6. nedotknutelnost lidské bytosti
 7. rozumnost
 8. poměrnost
 9. přiměřenost

32

10. poctivost a důvěra
11. úcta k právům a svobodám jedince
12. rovnost v právech (právní rovnost)
13. právní bezpečí
14. dobré mravy (*bonos mores*)
15. dobrá vůle
16. dobrá víra (*bona fides*)
17. důvodná očekátnost
18. (dobrá) pověst
19. dobrá správa

33

20. veřejná morálka
21. veřejný pořádek
22. zákon nepůsobí zpětně (*lex retro non agit*)
23. z bezpráví právo nevznikne (*ius ex iniuria non oritur*)
24. bezpráví neospravedlňuje bezpráví (*iniuria non excusat iniuriam*)

34

25. není trestu bez zákona, není trestného činu bez zákona, aj.

- *In favorem vitae*
- *In favorem libertatis*
- *In favorem auctoris*

35

METODIKA POMĚŘOVÁNÍ PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. abstraktní **porovnání** právních principů (**bez** ohledu na konkrétní věc)
2. posouzení **hierarchie** právních principů z hlediska právní síly (ústavní, či podústavní)
3. posouzení, v jaké míře jsou principy **dotčeny** v **konkrétní** věci
4. vlastní poměřování (**optimalizace** použití dotčených principů; co nejvíce použít pokud možno všechny)

36

- **Intenzita dotčení právních principů:**

- a. plné zabránění použití určitého principu
- b. částečné zabránění

37

38

2. ČÁST

PRÁVNÍ PRINCIPY A PRÁVNÍ PRAVIDLA JAKO PRÁVNÍ NORMY

39

STRUKTURA PRÁVNÍ NORMY

- **Dvočlenná struktura**

1. **skutková podstata** (hypotéza, antecedent)
podmiňující část, *např. poškození zdraví (delikt)*
2. **právní důsledek** naplnění skutkové podstaty
(sankce, účinek, konsekvence)
podmíněná část, *např. deliktní závazek odčinit újmu na zdraví*

➤ implicitní zásada (princip) *neminem laedere*

40

- podřazení nastavšího **konkrétního** skutku (děje),
např. poškození zdraví,
abstraktní skutkové podstatě,
viz delikt škody,
s přivozením **konkrétního** právního
následku,
tj. deliktního závazku reparačního

41

PRÁVNÍ SOUSTAVA PRÁVNÍCH Norem

1. **Právní principy**
(*Prinzipienmodelle*)

= příkazy k optimalizaci,
používané v co nejvyšší
míře vzhledem k možnosti:

- i. **skutkové** (děj)
- ii. **právní:**
 - a. poměřované kolidující
jiné principy
 - b. právní pravidla

2. **Právní pravidla**
(*Regelmodelle*)

= definitivní:

- a. **příkazy**
např. splnit dluh
- b. **zákazy**, *např. zákaz
znehodnocujícího užití
uměleckého díla*
- c. **dovolení**
viz zákonné licence
- d. [zmocnění]

42

- **Právní principy**

- platí **souběžně 2** nebo i více
- liší se mírou intenzity platnosti (významností)
- kříží se a vyvažují se vzájemně

- **Právní pravidla**

- platí **vylučně 1** příkaz, zákaz, nebo dovolení
- jedno ruší druhé

43

- Použití **poměření**

principů (hodnot)
např. poměřením dobré víry a právního bezpečí

- Použití **podřazením**

skutku pod právní pravidlo
např. pod zákaz

- **metoda poměrnosti** (proporcionality)

➤ přibližování se
Dworkin, 1984, Alexy, 1985

Sieckman, 1990

- **metoda podřazení** (subsumpce)

ideji spravedlnosti

44

- **Původ právního principu**

- všeobecné povědomí o přiměřenosti a závaznosti; trvá udržováním povědomí

- **Původ právního pravidla**

- politické rozhodnutí, politická dohoda aj. politické dorozumění straniků či jiných politiků; vliv nahodilosti; trvá dočasně nebo do zrušení

45

PRÁVNÍ PRINCIPY A PRÁVNÍ PRAVIDLA

- **2 normativní prvky práva** (právního řádu):

1. princip (hodnotový význam *prima facie*)
2. pravidlo

- **Shodnost účelu** ➤ dobro a spravedlnost

- **Jednotný účeloslovný význam právního řádu** a obou jeho prvků

- principy i pravidla mají být prodchnuty stejným duchem („kmitočtem“), nalaďeny na stejnou strunu

46

- **Právní principy**

1. *secundum et intra legem*
= mohou být i právními pravidly
srv. příkladný výčet obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva v o. z.
2. *praeter legem*
= právně politické podněty
3. *extra (contra) legem*
= *ius non scripta*

47

- **Způsob řešení střetu 2 prvků práva:**

Stanoví-li právní princip jinak nežli právní pravidlo, nebo naopak,

použije se ten normativní prvek práva (právního řádu),

který je **přirozenější** a v konkrétní nastalé věci **spravedlivější**

➤ míra přirozenosti

➤ míra spravedlivého uspořádání věci

48

- **Poměr** právního principu a právního pravidla:

neplatí

zásada *lex specialis derogat legi generali*

49

3. ČÁST

PŘIROZENÉ ZÁSADY PRÁVNÍ

50

PRÁVNÍ ZÁSADY

- **Právní zásady**, na nichž je vybudován zákon; souladné s právními principy; vyjádřeny:
 - ✓ zákonem (*secundum et intra legem*)
 - ✓ mimozákonně (*praeter legem, extra legem*)
- 1. **obecné**
- 2. **zvláštní (odvětvové)**, např. práva autorského
- 3. **jednotlivých právních institucí**
např. právní ochrany osobnosti nebo rodiny

51

PŘIROZENÝ SMYSL ZÁKONA

- § 7 ABGB (1811), *natürliches Sinn eines Gesetzes, causa finalis*
- = **objektivní uspořádání poměrů** mezi lidmi nebo vůči přírodě, které je souladné (přirozená konformita) s přirozenými objektivními **zákonitostmi** světa, a přirozenými subjektivními lidských **právy** v jejich mezích, jakož i s **cílem** lidského života

52

PŘIROZENÉ ZÁSADY PRÁVNÍ

- § 7 ABGB (1811) a vládní návrh o. z. (2009) *natürliche Rechtsgrundsätzen*
- = **nezadatelné životní zásady právního významu**, státy **uznávané** a používané, nikoli však státy stanovené
- = zásady spravedlnosti (ekvita) ⇒
- Obecně uznávané zásady spravedlnosti a práva

§ 3/2 o. z. (2012)

53

ZÁSADY SPRAVEDLNOSTI

- **Přirozená spravedlnost** (*natural justice*)
 - = **nepsané hmotné právo** (*ius non scripta*); používáno mj. v **rozhodčím řízení z vůle** účastníků majetkového sporu (ekvita, *ex aequo et bono*)
např. *zásada neminem laedere*
- **Co je spravedlivé?**
To, co je přirozeně (objektivně) prospěšné.

54

KTERÉ TO JSOU?

1. ochrana života a zdraví, cti, důstojnosti a soukromí (**osobnosti**)
2. ochrana **rodiny**
3. ochrana **vlastnictví**
4. ochrana **slabšího** před bezdůvodnou újmou pro **nedostatek věku** (ochrana nezletilce) nebo pro **závislost** svého postavení (ochrana slabší strany)
5. předpoklad rozumnosti
6. předpoklad poctivosti jednání
7. předpoklad dobrověrnosti jednání

55

8. nikdo nesmí bezdůvodně **těžít z vlastní neschopnosti** k újmě jiného; *srv. vyživovací povinnost*
9. slib **zavazuje**; smlouvy mají být plněny (*pacta sunt servanda*)
10. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
11. zákaz zneužití práva k újmě jiného
12. nikdo nemůže zasáhnout do duševní nebo tělesné integrity jiného (nedotknutelnost)
13. nikdo nemůže na jiného převést více práv nežli má sám

56

14. nikdo nesmí být nucen setrvávat ve společenství
15. nikdo nesmí být nucen vzdát se budoucích (neznámých) práv; *viz a. z.*
16. nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání nebo z toho, že jednal ve zlé víře či proti dobrým mravům
17. nikomu neškodit

57

18. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
19. nikdo se nemůže bezdůvodně obohatit na úkor jiného
20. spravedlivý důvod
21. práva bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*) aj.

58

59

4. ČÁST

ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA

61

VÝZNAM

1. **hierarchicky hodnotový účel** práva
 2. **ústavní přizpůsobení** (konformita) **podústavního** práva
 3. **jednota, soudržnost** a účel práva
 4. **všeobecná znalost** práva
 5. **smysluplnost** (ospravedlnění) práva
 6. **zákonodárné** vodítko pro budoucí právo
 7. **argumentační** a **interpretační** vodítko platného práva
- **Různá teoretická třídění zásad v písemnictví**

62

PŘEHLED DLE O. Z.

1. ochrana života, zdraví, svobody, cti, důstojnosti, soukromí
2. zvláštní zákonná ochrana rodiny, rodičovství a manželství
3. zákaz bezdůvodné újmy pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost postavení
4. zákaz bezdůvodného těžení z vlastní neschopnosti k újmě jiných
5. daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny

63

6. zákonná ochrana vlastnického práva; zákonné stanovení vzniku a zániku vlastnického práva
7. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
8. aj.

§ 3/2,3 o. z.

64

1. PRIVÁTNÍ AUTONOMIE

- **Vše dovoleno, co není zakázáno**
čl. 2/3 LZPS, čl. 2/4 Ú, § 2/3 o. z., § 263 obch. z.
1. **svoboda volby právně jednat, nebo nejednat**
výjimkou smluvní přímus
 2. **svoboda volby smluvníka**
např. i veřejnou nabídkou komukoli

65

3. **svoboda volby účelu, obsahu, způsobu a formy právního jednání**
smlouvy typové nebo atypové, smíšené;
➤ způsob volního projevu:
výslovný X **nevýslovný**, *per facta concludentia*
➤ forma: **písemná prostá**
písemná kvalifikovaná
např. volní projevy stran na téže listině nebo veřejnou listinou (notářským či exekutorským zápisem)

66

MÍRA SVOBODY SPOLEČNOSTI

- **Míra svobody** lidské společnosti je **přímo úměrná** míře možného **uplatnění svobodné vůle jedince v soukromých poměrech**

✗ *např. o. z. v původním znění z 1964* ☹

67

OMEZENÍ PRIVÁTNÍ AUTONOMIE

- **Zásada minimálního omezení lidské svobody v soukromých poměrech;** jen co je **nutné** k:

1. **výkonu svobody jiných**
2. **ochraně obecně sdílených dober**
např. dobrých mravů, veřejné morálky, veřejného pořádku, veřejného zdraví, veřejného bezpečí apod.,
jakožto **nerozložitelných** hodnot určených k těžení všemi lidmi

68

SMLUVNÍ PŘÍMUS

- **Smluvní přímus** *ex lege* nebo *ex contractu*

Příklad:

Zákonná **kontraktační povinnost** uzavřít i **proti své vůli** *např. pojistnou smlouvu* o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou:

- ✓ při výkonu povolání, *např. advokáta*
- ✓ provozem silničního motorového vozidla 🚗

= přímus právně **jednat** i proti své vůli v zájmu ochrany **slabšího** (klienta) nebo ochrany **obecného dobra** s **volbou s kým jednat** (volba pojistitele).

69

2. NEFORMÁLNOST

- **Svoboda vůle zvolit si formu právního jednání**

1. neformální
2. formální

- **Výjimečně** státem **přikázaná právní forma**

1. výslovná
2. přede svědky
3. písemná soukromou nebo veřejnou listinou,

je-li k tomu sdostatek **rozumný důvod ospravedlňující** státní zásah do svobodné vůle

70

3. OCHRANA SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Ochrana práva**

(§ 12-14 o. z., § 3/věta druhá o. s. ř.) před:

1. **ohrožením** skutečnou (reálnou) hrozbou
✗ jen domnělou (hypotetickou) hrozbou
2. **porušením**

- **Delikt** (právně bezdůvodný) **zásah**:

1. ohrožovací, *např. příprava nebo pokus skutku*
2. dokonaný

- **Zákaz odepření výkonu spravedlnosti**

(*denegationis iustitiae*), **procesní** zásada civilní

71

4. NIKOMU NEŠKODIT

- *Neminem laedere*

§ 415 a 420 an. o. z.

nikomu neškodí, kdo vykonává své právo

např. kdo čerpá vodu z cizí studny z titulu svého práva z věcného břemene zatěžujícího cizí pozemek se studnou

72

5. OCHRANA SLABŠÍ STRANY

- **Slabší člověk je soukromým právem chráněn**

1. nezletilec, *srv. práva dítěte* ¶
2. nesvéprávný
3. zaměstnanec, *srv. též odbory*
4. obchodní zástupce
5. pacient nebo klient
6. spotřebitel
7. nájemce bytu
8. člen spolku
9. původce výtvorů, *např. autor* ♪ *či vynálezce* ✕
10. [menšinový akcionář] aj.

73

PŘÍKLAD: Smluvní licence ♪

- **Autorský zákon**

Nevyplývá-li z licenční smlouvy, např. mezi autorem a televizním vysílatelem, jinak, má se za to, že jde o nevýhradní licenci k televiznímu vysílání autora díla.

Nikoli o licenci výhradní.

Tzn. in favorem auctoris.

§ 47/1 in fine a. z.

74

ZÁKAZ ZNEUŽITÍ MONOPOLU

- **Monopol**

1. přirozený
2. právní (výhradní koncese)

- **Smlouva připojovací** (adhézní)

obchodník s elektřinou je **povinen uzavřít** smlouvu o dodávce elektřiny s **každým**, kdo splňuje předpoklady (**legální smluvní přímus**) a zákazník podepisuje **smluvní formulář** předložený monopolistou, jehož obsah **nemůže** měnit;

srv. např. energet. z. č. 458/00 Sb.

75

6. ROZUMNOST

- **Vyvratitelná domněnka** u každé svéprávné osoby:

o. z.

- a. rozum průměrného člověka
- b. schopnost užívat rozum průměrného člověka **s běžnou péčí a opatrností**
- c. důvodné očekávání tohoto stavu v právním styku na straně každé jiné osoby

76

ZDRAVÝ (SELSKÝ) ROZUM

- **Common sense** (prostý smysl)

= rozumovému poznání nadřazený **praktický** soud a hodnocení životní situace dle **prožité zkušenosti** (empirie) **bez vlivu právně teoretických znalostí** (selský rozum)

= **intuitivní zdroj** základních právních pravd

77

7. DOBRÁ VÍRA *bona fides*

- **Objektivní právní princip poctivosti** (dobra) a **důvěry** (víry)

- ✓ ctnost (hodnota) slušnosti a spolehlivosti
- rozumnost
- oprávněná očekávatelnost druhým (oprávněný zájem)
- přiměřenost
- spravedlivost

- **Subjektivní duševní stav**

- objektivně zdůvodnitelného upřímného a pevného **přesvědčení**, že mi patří právo nebo že jednám po právu
- ✓ právní skutečnost
- právní omyl
- stav omluvitelného omylu
- **nezaviněná nevědomost**

78

■ *Treu und Glauben*
good faith and fair dealing
fair use (USA)

➤ poctivé (obchodní)
zvyklostí (a. z., z. ochr. zn.)

➤ [zásady poctivého
obchodního styku (obch. z.,
1991)]

➤ [zásady socialistického
soužití, o. z. 1964]

➤ bezdůvodné obohacení
z nepoctivých zdrojů

■ *guter Glauben*

➤ dobrověrná držba cizí
věci

➤ dobrověrná známková
či doménová přihláška
cizí nebo veřejné značky

79

NĚMECKO

■ *Treu und Glauben*

= **objektivní právní
princip dobré víry:**

1. čestnost (poctivost),
otevřenost
2. věrnost, např. *zástupce*
3. předvídatelnost druhým
4. zřetel na zájem druhého
(pozornost, zohlednění,
očekávání)
5. spoleh na druhou stranu
(*reasonable reliance*)

■ *guter Glauben*

= **subjektivní dobrá
víra (právní stav)**

např. *víra držitele cizí
věci v to, že mu patří*

80

SUBJEKTIVNÍ STAV DOBRÉ VÍRY

právní stav vlastního upřímného a pevného
přesvědčení o svém subjektivním právu,
kupř. že mi určité označení či licence patří,
nebo o svém jednání po právu,
pramenícího z objektivně ospravedlnitelných
důvodů,
kdy nevím či neměl jsem (nebyl jsem povinen)
vědět o opaku a nemohl jsem o tom ani vědět,
s nímž právní řád spojuje právní následky

☛ *nedostatek absolutní (legální) či relativní
(namítací) zápisnou překážkou známkovou*

81

■ **Filozoficky o víře**

= osobní vnitřní přesvědčení o něčem
(osobnostní „vrytí“)

✗ pouze slepá víra

82

VÝMĚR

*„Dobrá víra je duševní postoj charakterizovaný poctivostí
a absencí vědomí, že zjevný stav není stavem pravdivým.“*

*Návrh společného referenčního rámce Evropského zákoníku
soukromého práva, DCFR, (znění k 1. 1. 2009)*

83

JUDIKATURA: ochranná známka MARSTALL

*„V případech zmiňovaných zákonem o ochranných
známkách je nutno vycházet z psychologického konceptu
dobré víry, tj. z nevědomosti přihlašovatele o určitých
okolnostech.“*

*Tento závěr lze dovodit i z toho, že zákon o ochranných
známkách ochranu dobré víry v mravním smyslu obsahuje
v jiných ustanoveních zápisné nezpůsobilosti.“*

✗ jiná zápisná překážka
rozporu s dobrými mravy
⇒

84

„Dobrá víra jako vnitřní psychický stav (přesvědčení) není předmětem dokazování a usuzuje se na ni pouze z vnějších okolností.“

Rozs. NSS v Brně z 30. 4. 2008,
č.j.: 1 As 3/2008-195

85

DŮKAZ OKOLNOSTÍ SUBJEKTIVNÍ DOBRÉ VÍRY

■ Okolnosti dobrověrnosti:

1. zákonem **nezakázané** chování dobrověrného
2. dokázání tvrzeného **vnitřního** stavu dobré víry
objektivizací vnějších okolností, za nichž lze
usuzovat o dobrověrnosti

(ve známkovém právu stačí „zjevnost“ nepodání
příhlášky ochranné známky v dobré víře)

86

OBJEKTIVNÍ HLEDISKA SUBJEKTIVNÍ DOBRÉ VÍRY

1. **právní fikce rozumného člověka**
*srv. fikci průměrného spotřebitele,
fikci informovaného uživatele či fikci odborníka*
2. **náležitá opatrnost** (dbalost, péče, starostlivost)
např. nahlédnutí do veřejného rejstříku
 - ☛ věděl nebo vědět měl a mohl,
kdo je, či není vlastníkem

87

- Zvláštní ukazatele
objektivních okolností spekulativní
nebo zneužívající registrace
(databázového zařazení) či užívání
doménového jména .eu
ve zlé víře

Nř. 874/04

88

- **Známková přihláška v subjektivní dobré víře:**
 - i. přihlašovatel **nevěděl**, že **nemá** právo přihlásit si
určité označení zboží jen pro sebe (zmonopolizovat
si je pro obchodní styk na určitém území)
nebo **neměl** (**nebyl** povinen) vědět, že toto právo
nemá a
 - ii. zároveň to objektivně ani **nemohl** vědět
(**nezaviněná nevědomost**)
- **Známková přihláška v subjektivní zlé víře:**
 - i. přihlašovatel věděl, že **nemá** právo k zápisu určitého
označení pro sebe (má je jiný či jde o veřejný statek),
nebo by to byl věděl, kdyby byl objektivně náležitě
opatrný [kdyby se **nedopustil** (hrubé) **nedbalosti**]

89

- **Relativní námitka subjektivní zlé víry přihlašovatele**
ochranné známky v době podání:
 - namítatel dotčen na svých **právech**
*např. proti nekalé soutěži, kupř. zabraňováním
označení svého zboží nebo parazitováním na pověsti své
osoby či zboží, cizí známkovou přihláškou mala fide*
- **Důvod nezapsání přihlášeného označení**
- **Důvod úředního prohlášení již zapsané známky
za neplatnou** (i *ex officio*)

90

■ Dobrá víra

bona fides, good faith

■ Zlá víra

mala fides, bad faith

srv. např. právní
úprava doménových
jmen .eu

- ✓ **spekulativní**
obsazení
doménového jména
nikoli k vlastnímu
používání, ale
k zabránění jinému
až k vydírání jiného

91

DOBRÁ VÍRA v. ZLÁ VÍRA

- Nezaviněná
nevědomost

- Zaviněná nedbalost
- Zlý úmysl

92

DŮVODNÉ OČEKÁVÁNÍ

- Subjektivní **duševní stav důvěry** v něco,
co má být, nabytý jednáním či stavem jiného

*např. očekávání chování podle druhou stranou
navozené vlastnosti, schopnosti či způsobilosti,
kupř. odbornosti, této strany, anebo očekávání
určité vlastnosti zboží, navozené reklamou*

93

8. DOBRÉ MRAVY

- *Boni mores*

způsoby chování bez újmy jinému člověku,
zvířeti nebo přírodě, obecně uznávané
rozhodnou částí slušné společnosti,
s nimiž právní řád spojuje právní následky

*např. negativně zápisná překážka
známková, překážka platnosti licenční
smlouvy nebo výkonu licenčního práva*

94

- C. c.: *bonne foi* (ve významu dobrých
mravů,

jako mravní kategorie)

- ABGB: *gutte Sitten*
- BGB: *Treu und Glauben*
- o. z.: *zásady socialistického soužití*
(původní znění z 1964)

95

9. ZÁKAZ ZNEUŽITÍ PRÁVA

- **Zákaz výkonu práva na úkor práva bližního**
nebo **obecného dobra** (statku, blaha)

*např. zákaz výkonu práva vlastnického na úkor
vlastníka sousedícího pozemku
nebo na úkor pokojného stavu soužití v obci*

- **Vlastnictví zavazuje** (čl. 11/3 LZPS)
K čemu? K odpovědnému chování

96

10. PRÁVA NÁLEŽEJÍ BDĚLÝM

- *Vigilantibus iura scripta sunt:*
rozhodnost a odvaha brát se o své právo
právo v rukou schopných;
- ✓ **spí-li se na právech**
 - ☛ **zánik** (prekluze) práva *ex lege*
uplynutím
lhůty a nečinností
 - ☛ **oslabení** práva dlužníkovou námitkou
promlčení po uplynutí lhůty
naturální právo bez nároku

97

11. PRÁVNÍ BEZPEČÍ

- **Bezpečí:**
 1. **stejného** rozhodnutí o **stejném**
(podobném) právu
 2. rozhodnutí toho, kdo je **příslušen**
 3. stejného rozhodnutí **každého**, kdo bude
rozhodovat o právu
- **Důkazní jistota nabytí práva**
*např. pomocí svědků, veřejnou
nebo soukromou listinou aj.*

98

12. ODBORNOST

- **Zásada profesionality** (odborné péče)
např. podnikatele

Kdo se hlásí jako příslušník určitého **stavu**
nebo **povolání** k **odbornému výkonu**
nebo jinak vystupuje jako **odborník**,
je zavázán nahradit škodu způsobenou
za určitých okolností

*např. odbornost advokáta vůči klientovi,
lékaře v soukromé praxi vůči pacientovi apod.*

99

13. LEX RETRO NON AGIT

- **Výslovný ústavní zákaz zpětné účinnosti
norem trestního práva**
ve smluvním právu platí **dohodnutá** účinnost
smlouvy:
 - a. uzavřením, kdy je shodná s platností
 - b. pozdější účinnost
 - c. dřívější účinnost, *např. již od 1. 1. tohoto roku*
- *lura quesita*
práva **nabytá** před účinností právní normy,
zůstávají **nedotčena**

100

14. PRÁVA TŘETÍCH

- **Zákaz výkonu smluvní svobody**
ke **zhoršení** postavení třetího
(na jeho úkor)

*např. zákaz dohody dědiců na úkor
věřitele zůstavitele*

101

15. SMLUVNÍ SPRAVEDLNOST

- **Parita smluvních plnění**
= zásadní **vyrovnanost vzájemných plnění**
s ohledem na **účel** smlouvy
*např. zásadně vyrovnaný poměr užitné
hodnoty pronajaté obchodní místnosti
a nájemného*
srv. neúměrné zkrácení § 1793 an. o. z.
- **Přirozený zákon rovnováhy** (vyrovnání braní
a dávání), *Gleichgewichtsgesetz, Law of
Equilibrium*

102

16. IN DUBIO MITIUS

- **Důkazní zásada procesního práva**

v pochybnostech o skutku mírněji

- **Výkladové pravidlo pro výklad smluv**
✓ smlouvy jsou spíše platné, nežli neplatné
srv. svobodně projevenou vůli stran

- **In dubio pro reo**
důkazní zásada práva trestního ↑

103

17. PREVENCE

- **Předcházení ohrožení nebo porušení**
soukromého práva nebo obecného dobra
srv. též právní princip **obezřetnosti**
✗ nedůvodná újma na:

1. svobodě
2. životě
3. zdraví
4. vlastnictví jiného

§ 2900 o. z.

104

- **Zakročovací povinnost** každého, kdo:
 - a. vytvořil nebezpečnou situaci
 - b. má kontrolu nad nebezpečnou situací
 - c. spadá do poměrů mezi osobami, jejichž povaha odůvodňuje zakročení
 - d. naplňuje další znaky

§ 2901 o. z.

105

- **Preventivní právní povinnost:**
 1. zakročovací
 2. oznamovací
 - **Soudní opatření** k odvrácení hrozící újmy
 - ☞ žaloba prevenční na uložení povinnosti ve věci samé (meritorní žaloba)
- ✗ návrh na předběžné opatření

106

18. NEZNALOST ZÁKONA NEOMLOUVÁ

- **Předpokladem je objektivní poznatelnost zákona**
bez dokazování jeho skutečné znalosti **konkrétním**
člověkem
 - = neomlouvá zejm. neznalost právních principů
a obecných zásad práva soukromého
nebo veřejného
 - = nezjišťuje se subjektivní stav vědomí lidí o právu
- ✗ **právní význam** zjištění **osobních poměrů**
člověka

107

108

4. ČÁST

ODVĚTVOVÉ ZÁSADY ZVLÁŠTNÍ A ZÁSADY PRÁVNÍCH INSTITUCÍ

109

ODVĚTVOVÉ ZÁSADY ZVLÁŠTNÍ

- **Právo rodinné**
 - ✓ zásada rodinné solidarity
- **Právo autorské a právo výkonných umělců**
 - ✓ zásada **pravdivosti** autorství
či pravdivosti původcovství uměleckého výkonu
 - ✓ zásada nepřevoditelnosti majetkových práv autorských
či výkonných umělců mezi živými
- **Právo pracovní**
 - ✓ zásada závislé práce

110

ZÁSADY PRÁVNÍCH INSTITUCÍ

Např.:

- Zásady vypořádání zaniklého společného jmění manželů
 - Zásada *superficies solo cedit*
 - Zásada účelovosti sponzorství
- aj.

111

112

LITERATURA

Alexy, Pojem a platnost práva. Bratislava 2009.
Čečotová, Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve. Bratislava 2005.
Dworkin, Když se práva berou vážně. Praha 2001.
Havel, Dobré mravy a poctivý obchodní styk. Právník, 2000/1.
Holländer, Filosofie práva. Plzeň 2006.
Hurdík, Zásady soukromého práva. Brno 1998.
Hurdík/Lavický, Systém zásad soukromého práva. Brno 2010.
Kühn, Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře. Praha 2002.
Lazar/Blaho (eds.), Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe. Bratislava 2007.
Melzer, Metodologie nalézání práva. Praha 2010.

113

Pulkrábek, Zákaz zneužití práva v rozporu s jeho účelem. Praha 2007.
Salač, Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. Praha 2004.²
Telec, Váhy a meč aneb Test poměrnosti cíle a prostředku. Právník, 2009/7.
Tryzna, Právní principy a právní argumentace. Praha 2010.
Večeřa, Spravedlnost v právu. Brno 1997.
Verdross, Všeobecné právní zásady a mezinárodní právo. Bratislava (čsp.), 1934/1/2.
Wintr, Říše principů. Praha 2006.

114

JUDIKATURA

*Lavický (ed.), Přehled judikatury ve věcech zásad
soukromého práva. Praha 2012/I.*

115

116

Foto:

Justiční palác, Brno, Morava, Česko 2006
Schiermonnikoog, Frísko, Nizozemí 2006
S. Ivo alla Sapienza, (Francesco Borromini), Řím,
Itálie 2002
Nedvězí, Čechy, Česko 2006
Vranov u Brna, Morava, Česko 2007

117